

Mentorja: Živa Deu, Mateja Kavčič
Pripravili: Živa Deu, Jerneja Kranjec

Prenova naselja Lemberg / *Renovation of village Lemberg*

Organizacija

Občina Šmarje pri Jelšah.

Kraj, datum

Lemberg, 9. - 13. 5. 2011, termin predstavitve 6. 10. 2012.

Sodelujoči

Vodstvo, mentor: prof. dr. Živa Deu, Mateja Kavčič (restavratorski center RS); **študenti:** avtorji urbanistične zasnove: Tina Černigoj, Erika Hrovat, Jerneja Kranjec, Špela Zupan; avtorji arhitekturnih zasnov: Tina Černigoj, Alen Gaube, Tina Gabrovič, Erika Hrovat, Tadej Juranovič, Matic Kalamar, Ksenija Kampuš, Mateja Kavčič, Jerneja Kranjec, Mihaela Kastelic, Tamara Šumi, Janja Štibernik, Nina Tratar, Tina Vilfan, Ana Vidrih, Špela Zupan, Mateja Žerjal, Daša Žerovnik; **javnost:** prebivalci naselja Lemberg, župan Jože Čakš, Marja Lorenčak Kiker.

Sredstva, pokrovitelj

Občina Šmarje pri Jelšah, cca. 10. 000. EUR.

Predstavitve

- Prenova naselja Lemberg, Lemberg, 6.10.2012; maketa.
- Razstava: OŠ Lemberg, 6.10.2012, Občina Šmarje pri Jelšah;
- monografija: Prenova naselja Lemberg [Živa Deu]: Šmarje pri Jelšah: Občina; Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo, 2012.

Odzivi

- <http://www.kozjansko.info/kultura/smarje-pri-jelsah/3964-arhitekturna-delavnica-prenov-trga-in-izbranih-objektov-v-naselju-lemborg-2011-video.html> <5.11.2012>;
- <http://www.kozjansko.info/splosno/smarje-pri-jelsah/6325-v-lemborgu-zaključek-arhitekturne-delavnice-qprenova-naselja-lemborgq-foto.html> <5.11.2012>.

Tema delavnice

Za prestop od sedanjega prostorskega kaosa na slovenskem podeželju k njegovemu redu, je nadvse pomembno vesplošno razvijanje znanj in vedenj o kulturi stavbarstva, o pomenu in vrednosti kakovostnega razvojnega varovanja podedovane stavbne dediščine in o lepem v prostoru ter arhitekturi. Slednjemu je bila namenjena arhitekturna delavnica Prenova naselja Lemberg, izpeljana na pobudo lokalne skupnosti, v sodelovanju s Fakulteto za arhitekturo Univerze v Ljubljani in sodelavci.

Lemberg, starodavna naselbina, razvita v ozki dolini potoka Leberžice, pod istoimenskim gradom, je kljub sodobnim razvojnim spremembam ohranila številne ostaline iz svojega dolgega in izjemno bogatega razvoja. Poleg, v naselju izstopajoče obnovljene stare občinske hiše - Rotovža in dominantne cerkve

sv. Miklavža iz 15. stoletja, je posebej vredna ohranjena srednjeveška naselbinska zasnova s skupino starejših hiš, ki določajo skromno razvito tržno ulico. Kraj je v Krajevnem leksikonu iz leta 1937 opisan kot posebej pomemben, urejen in imeniten, v naselju pa so blagostanje, poleg obrti in trgovine, zagotavljali predvsem sejmi. In četudi je nekdanja ekonomska moč kraja oslabela in imenitnost bledela, skop opis stanja grajene strukture z nizko stopnjo degradacije nakazuje, da je mogoče s skrbnim vodenjem bodočega razvoja, razpoznane kakovosti vsebinsko in oblikovno nadgraditi, razkrita naselbinska zgodovina pa lahko postane pomemben razvojni potencial. Prav naš čas je namreč naklonjen oblikovanju nove, sodobne družbene in prostorske vizije ter ponovni oživitvi nekdanjih kvalitete.

Izdelani posnetki in idejne zasnove možnega razvoja stavb ter idejna zasnove urbane ureditve z razvojem dejavnosti, ki utrjujejo dediščino naselbinske stavbne kulture, so oblikovani predvsem z namenom ozaveščanja prebivalcev kraja. V knjižno delo povezani rezultati študentskega dela predstavljajo šop namigov, kaj je prav in kaj mogoče, da urbanizem in arhitektura Lemberga ostaneta samosvoji - prijetni za bivanje in privlačni za obiskovalce, ki bi v viru dohodkov zamenjali nekdanje sejme.

Rezultati

Rešitev urbanističnega razvoja in predlog prenove vseh objektov v naselju.

Idejna zasnova urbane ureditve - oblikovna in vsebinska revitalizacija naselja

Celostni koncept oblikovne in vsebinske revitalizacije naselja sledi dvema glavnima smernicama, in sicer skuša v okviru oblikovnega koncepta izoblikovati širši prostor trga ter ga tudi programsko obogatiti.

Grobo tlakovana prometna površina oblikuje lijakast trg, nekakšen centralni prostor, ki kot močna poteza od začetka do konca naselja izraža idejo skupnega prometnega prostora - "shared space-a". Ta z integrirano rabo javnega prostora in odsotnostjo jasnih meja med udeleženci prometa zabriše koridorsko prometno ureditev, s tem zmanjša hitrost vozil, prostor pa vse bolj postaja velik trg, privlačen in varnejši prostor. Od lijakastega trga navzven razpadajoča struktura tlakovanih površin omogoča subtilno dojetje prehoda prostora - s pohodnimi kamnitimi ploščami na travnati podlagi obcentralnega prostora vanj vpnejo okoliško naravo in dosežemo večjo zasebnost prehoda proti hišam, severno in južno od središča pa se prostor razlije v dve večji acentralni površini, območji, namenjeni tako športnim kot kulturnim oziroma verskim dejavnostim. Travnato podlago kamnitim ploščam tu zamenja peščena. Tako vzpostavljena središča, tri točke dogajanja, z medsebojno napetostjo dajejo naselju dinamično in bogatijo njegovo ambientalnost.

Glede na obstoječo, dodano ali novo dejavnost, smo definirali javne, poljavne in zasebne objekte, ki kažejo značilno zgoščenost javnega oz. poljavnega ob lijaku in proti središčem dogajanja. Velika parkovna ureditev športnega in kulturnega

območja, na mestu starega sejmišča predvidi park z amfiteatrom, ki se z organsko obliko tribun - digitaliziranih plastnic terena, popolnoma zlije z naravo. Te se ponekod spremenijo v pešpot, v obliki tribun pa se nadaljujejo tudi proti obstoječem športnem igrišču, ki ga pozimi oživimo z drsališčem, po potrebi pa lahko postane dodatno parkirišče, dostopno preko manjšega novega mostu. Središče prireditvenega dogajanja v prijetnem ambientu zaščitene lip in športnega igrišča, dopolnimo s spremljajočim kulturnim domom in oživljeno gostilno na nasprotni strani cestišča. V samem središču lijaka smo ob obnovljeni Rotovž umestimo različne muzejske, razstavne in apartmajске objekte, na mestu nekdanj obstoječega vodnjaka pa predvidimo nov vodni element. V območju okrog cerkve se nahajajo manjša trgovina s spominki in raznolika nastanitvena ponudba.

Da bi umaknili statičen promet iz centra in podprli idejo skupnega prometnega prostora, na obrobje naselja umestimo tri manjša zelena parkirišča, ki hkrati zagotovijo dovolj parkirnih mest. Pomemben povezovalni element naselja, potok Lemberžico, z novim vodnim zbiralnikom in terasasto zasnovo nabrežja oživimo in ga tako kot pomemben element naselja vključimo vanj. Tako sklenjen zeleni krog okrog Rotovža, nam ponuja možnost krožnega prehajanja v prostoru, pa tudi zanimiv dostop do predvidene rekonstrukcije dveh objektov v muzej starih obrti krojača in kovača. Z novo ozelenitvijo poudarimo ideje oblikovanega prostora, ustvarimo lepše vedute in prijetnejše počutje v naselju. Drevesa poudarjajo občutek polnega oz. praznega prostora vzdolž trga, ki, ko se odpre, privlači ali zastira poglede, ali pa deluje kot skulptura v prostoru. V okviru urbanistične ureditve smo predvideli tudi novo urbano opremo in osvetlitev naselja - javno razsvetljavo dopolnjuje linearna osvetlitev teras ter točkovno osvetljeni Rotovž, cerkev in vodnjak. Upoštevajoč prvotne barve fasad smo oblikovali umirjeni barvni lestvici fasad, eno iz toplejših in drugo iz hladnejših naravnih odtenkov.

Alternativo bližnji motokros progi vidimo v obširni ponudbi okolici nemotečih prostočasni dejavnosti, ki bi privabile obiskovalce, kot na primer: urejene proge za adrenalinsko kolesarjenje, zorbing in sankanje na bližnjem hribu, pa pustolovski in adrenalinski park v gozdu nad parkom... Potrebno bi bilo tudi vzpostaviti urejeno omrežje kolesarskih in peš poti z izletniškimi cilji v širši okolici. Arhitekturna delavnica je zajela podrobnejšo obravnavo osmih objektov, ki tvorijo trg. Skupaj s širšo programsko zasnovo urbanistične ureditve, možni razvoj posameznih objektov vodi želja po kakovostnem razvojnem varovanju. Objekti so s pridihom sodobne oblikovne in materialne obdelave, vsebinsko vezani na preteklo, večinoma obrtniško ali gostilniško dejavnost.

Prikaz idejne zasnove razvoja objekta Farovž [Alen Gaube in Jerneja Kranjec]

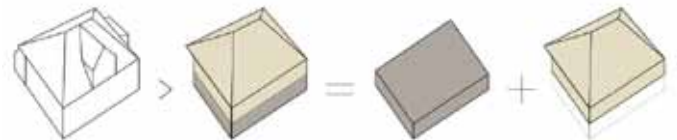
Vpliv časa in različnih interesov na nekdanj mogočno stavbo iz leta 1777 se kaže v obliki številnih prizidkov in razmeroma majhni funkcionalni izkoriščenosti prostora. Z delno ohranjenimi križnimi oboki in drugimi detajli, pa notranjost še vedno izraža svojo bogato zgodovino župnišča, šole in trgovine.

Ideja prenove objekta, z odstranitvijo vseh prizidkov in naknadno izgrajenih zidov v notranjosti, predvidi volumensko

enovitost. Odsotnost notranjega stopnišča v pritličju, kot včasih, nadomesti zunanja komunikacija, z namenom ohraniti prvotno idejo hiše - velika veža kot družabni prostor - katere strop ponovno oblikujejo križni oboki. Dvojni programski koncept, danes enostanovanjskega objekta, tako obsega poljavno pritličje z vežo, apartmajema in trgovino ter velikima zasebnima stanovanjema v nadstropju in mansardi.

Novo oblikovano zunanjo podobo definira enostaven volumen z izstopajočim zunanjim stopniščem pod napuščem, s streho brez kasneje dodane frčade, s fasadami v umirjeni bež barvi in obrobami okrog enakih ter enakomerno razporejenih oken. Pomembna sta tudi izoblikovan detajl in sodobna materialna obdelava - obnovljen in poudarjen kamniti portal, perforirana kovina v obliki drsnih senčil, ki oblikuje tudi zunanjo komunikacijo... Zunanja ureditev območja med objektom in gospodarskim poslopjem predvidi dvorišče z urejenimi območji za stanovalce in obiskovalce, ki poveže cerkev s trgovino in terasastim nabrežjem potoka.

Zaključena arhitekturna delavnica je z izpeljano razstavo, predstavitevjo krajanom in natisnjeno publikacijo, predana vsem krajanom in upravnim enotam za urejanje prostora na občini Šmarje pri Jelšah, kot strokovno gradivo za prihodnje urejanje in razvoj prostora.

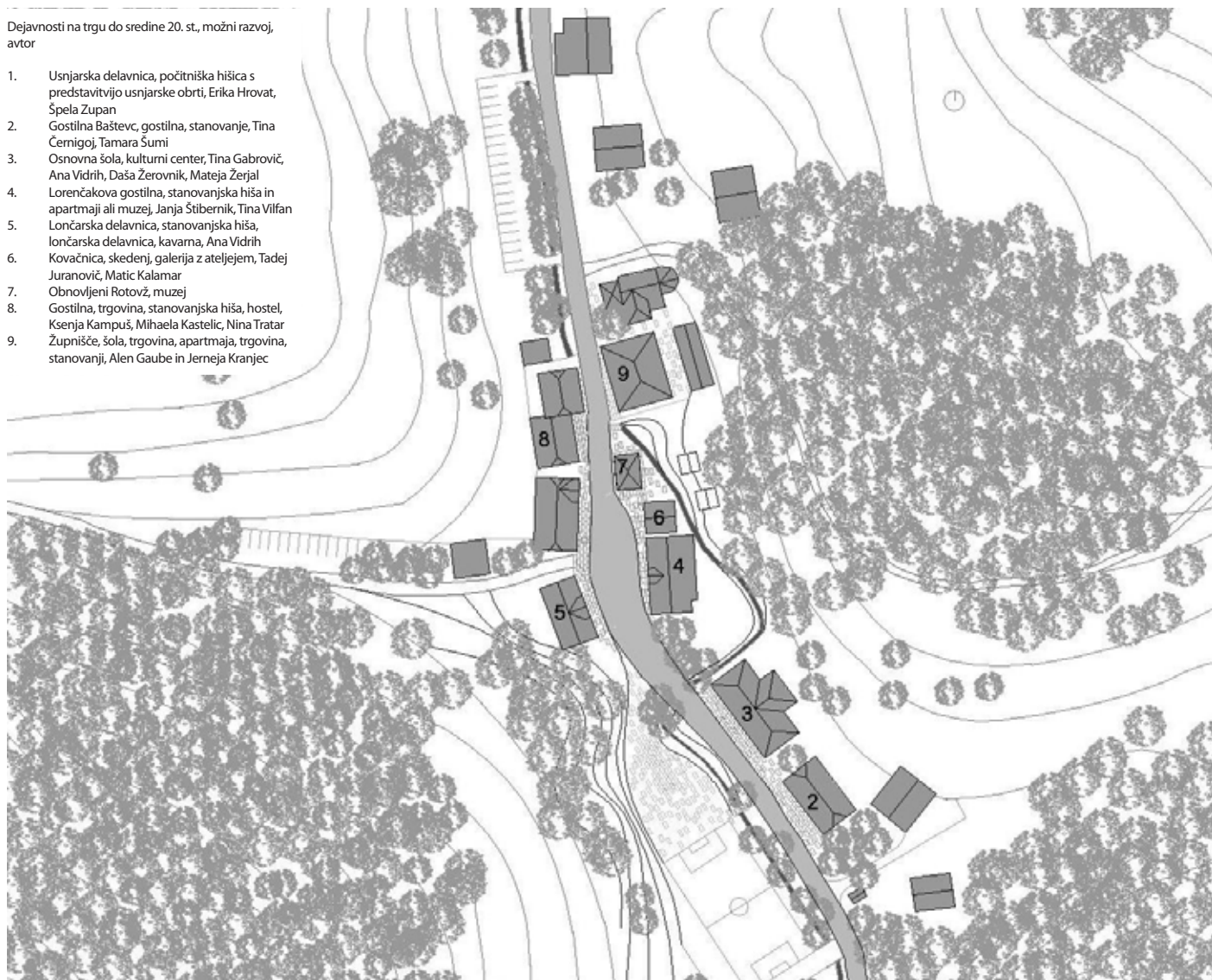
Slika 1: Ideja [Jerneja Kranjec].

Slika 2: Lemberg na razglednici leta 1902, neznan avtor [vir: zasebni arhiv Marje Lorenčak Kiker].

Dejavnosti na trgu do sredine 20. st., možni razvoj,
avtor

1. Usnjarska delavnica, počitniška hišica s predstavitvijo usnjarske obrti, Erika Hrovat, Špela Zupan
2. Gostilna Baštevč, gostilna, stanovanje, Tina Černigoj, Tamara Šumi
3. Osnovna šola, kulturni center, Tina Gabrovič, Ana Vidrih, Daša Zerovnik, Mateja Žerjal
4. Lorenčakova gostilna, stanovanjska hiša in apartmaji ali muzej, Janja Štibernik, Tina Vilfan
5. Lončarska delavnica, stanovanjska hiša, lončarska delavnica, kavarna, Ana Vidrih
6. Kovačnica, skedenj, galerija z ateljejem, Tadej Juranovič, Matic Kalamar
7. Obnovljeni Rotovž, muzej
8. Gostilna, trgovina, stanovanjska hiša, hostel, Ksenja Kampuš, Mihaela Kastelic, Nina Tratar
9. Župnišče, šola, trgovina, apartmaja, trgovina, stanovanji, Alen Gaube in Jerneja Kranjec

Slika 3: Situacija [Jerneja Kranjec].

Slika 4: Fotomontaža možnega razvoja, pogled na kulturni center in park z amfiteatrom [Erika Hrovat].

Slika 5: Maketa prenove naselja Lemberg [Jerneja Kranjec].

Slika 6: Prostorski prikaz prenove [Alen Gaube, Jerneja Kranjec].

Slika 7: Lemberg 2011, pogled na obnovljeni Rotovž [Jerneja Kranjec].